

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Gospodarski program. — Tajna kvalifikacija. — Absurdum. — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — Ponavljalna šola na Kranjskem. — Vročinske počitnice. — Kritikujoči glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Gospodarski program.

Naslednje tvrdke darujejo od iztržka, oziroma dobička, ki jim ga da zaslužiti učiteljstvo, dogovorjene odstotke v prid učiteljskemu konviktu. Vsakdo (vsaktera) pa blagovoli zahtevati, da se vsaka vsota, ki jo odjemalec izplača, zabeleži v prid konviktu.

1. **Jernej Bahovec**, — zaloga M. Grubbauerjevih in drugih šolskih zvezkov, peres z napisom: „Učiteljski konvikt“, šolskih knjig in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 6.
2. **Národna tiskarna** v Ljubljani, Kongresni trg.
3. **Fran Ksav. Souvan**, trgovina z manufakturnim blagom v Ljubljani.
4. **Šeberjeva tiskarna** v Postojni, zaloga uradnih spisov itd.
5. **Gričar & Mejač**, trgovina z narejenimi oblekami za dame in gospode v Prešernovih ulicah v Ljubljani.
6. **Fran Kraigher**, krojaški mojster v Ljubljani, Kongresni trg.
7. **Anton Krejči**, zaloga moških in ženskih klobukov v Wolfovih ulicah v Ljubljani.
8. **J. Soklič**, trgovina s klobuki v Ljubljani, Pod trančo.
9. **Ivan Bonač**, zaloga šolskih knjig, svinčnikov družbe sv. Cirila in Metoda in raznih drugih šolskih potrebščin v Ljubljani.
10. **Knjigotržnica Ig. pl. Kleinmayr & F. Bamberg** v Ljubljani, Kongresni trg.
11. **Banka „Slavija“** v Pragi — glavno zastopstvo za slovenske dežele v Ljubljani — vzajemno zavarovalno društvo, podpira učiteljski konvikt in daje od učiteljskih zavarovanj provizijo „Zavezi jugoslovanskih avstrijskih učiteljskih društev“.

Zavedno učiteljstvo prosimo, da po geslu „Svoji k svojim!“ podpira v prvi vrsti te tvrdke.

Tajna kvalifikacija.

Bili so časi, ko je učiteljstvo enako sužnjem potrpelo vse, kar ga je doletelo in najsi se mu je godila še taka krivica. A ti časi so minuli. Nekaterim ljudem kar ne more v glavo, kako si upa dandanes učiteljstvo ugovarjati, ako se mu godi krivica, kako se upa upreti, ako gazijo njega samostalnost, ako v prah mandrajo njega ugled. Kar besni so taki ljudje, ako učiteljstvo glasno protestuje proti prisluškovanju pri vratih, proti inšpekciji na cesti in proti drugim takim nečastnim dejanjem. Ali ta jeza nas učiteljev prav čisto nič ne moti, ker smo že predolgo prenašali tako ravnanje napram učiteljstvu. In ta potrpežljivost je vzrok, da so oblastva le takrat vedela za naš ugled, ko jim je ta ugled služil v to, da so neljubega jim učitelja mogla disciplinirati.

Ena izmed mnogih velikih krivic, ki se je godila učiteljstvu, je bila in je še tajna kvalifikacija, o kateri hočemo razpravljati v tem članku.

Nepobitna resnica je, da se poštenjak ne boji luči, da neustrašeno vsakomur pogleda v oči; kdor pa svoja dejanja zakriva in gleda v tla, ta ni pravičen in pošten. In četudi — posito, sed non concessio — bi bil še tako pošten, mu ne bo nihče zaupal: vsakdo ga bo imel za potuhnjence, vsakdo ga bo obsojal.

Take misli nas navdajajo vselej, kadar se spomnimo famozne tajne kvalifikacije učiteljstva.

Zagovorniki te po inkviziciji dišeče uredbe trdijo, da je tajna kvalifikacija potrebna v to, da se varuje ugled učiteljstva. Kdo bi se ne smejal tej velikanski skrbi za naš ugled! Da je pa ta trditev ne le samo smešna, ampak tudi popolno neresnična in neopravičena, to nam je pač lahko dokazati.

Ako navaden glavarstveni diurnist lahko pripoveduje po gostilnicah o učiteljih v X. Y. Z., kako jih je nadzornik kvalificiral, kje je potem tista toli hvalisana tajnost, tista velika skrb za naš ugled? Da, res je kvalifikacija tajnost, a le edino napram učitelju, da ne ve, pri čem je; nikakor pa ni tajnost nasproti zadnjemu uradnemu slugi.

Ugled učiteljskega stanu se bržkone posebno povzdiguje, ako se čez nekaj let kvalifikacijske tabele prodajajo mesarjem za zavijanje mesa. Kaj neda, gospoda pri zeleni mizi? Kdor ne veruje, da tako postopanje varuje in povzdiguje ugled učiteljskega stanu, temu ne moremo pomagati! Če pa trde merodajni krogi, da to ni resnica, dokažemo lahko z originali, katerih ponatiske je prinesel naš list pred nedavnim časom.

Bili so časi, ko je učiteljstvo pač slepo verjelo v pravičnost tajne kvalifikacije, a hvala Bogu, ti časi so minuli. V zadnjih časih pa je učiteljstvo postalo bolj nezaupno. Saj nam je znan slučaj, ko je neki nadzornik dotičnemu učitelju v obraz zatrjeval, da tako dobre šole — kakor jo ima — ni še dobil. Bila je slučajno razpisana učiteljska služba v Sr., kjer je imel dotični učitelj znanca občinskega tajnika. Nalašč je vložil učitelj prošnjo za to službo, in tajnik mu je prepisal kvalifikacijsko tabelo, v kateri pa ni imel dotični učitelj nobenega »sehriguta«.

In tiste »ostre sapice«, ki so zavele po kranjskih poljanah, so učiteljstvu popolnoma odprle oči.

Postopanje gotovih ljudi je učiteljstvo prepričalo, da je tajna kvalifikacija v veliko škodo šoli in nje napredku ter je le lestvica nekaterim nadzornikom, ki hočejo po nji splezati kolikor mogoče visoko do vladnega solnca, da bi si ogreli svoje otrple ude, ne da bi jih kaj pekla vest, da zmrzuje v tako nastali senci uboga učiteljska para in to popolno brez lastne krivde. Zavedamo se, da je gorenja trditev huda obdolžitev, toda v nastopnem bomo dokazali, da je popolno resnična.

V okrajih — recimo K. L., kjer smo X. Y. že rabili — je bilo dokaj dobrih učiteljev, ki so imeli marsikako pohvalno pismo svojih predstojnikov. Pa je prišla »ostra sapica« in s seboj prinesla ostrega nadzornika, ki je kot strela švigal semintja. Posledica tega: Marsikak zaslužni in vrli učitelj je moral v pokoj — da je bil prelit in potem prišel kot pomožni učitelj zopet na dan, zakaj potem — čudo golemo! — je bil zopet sposoben za pouk. Ko je bil ta ostri gospod nadzornik prvič v neki šoli, je bilo vse dobro, vse prav. Čez nekaj dni je pa zopet nekoliko pretipal obisti učiteljstvu in v svojo največjo žalost je našel, da je šola popolno za nič. In le po zaslugi tajne kvalifikacije je ondotno uradništvo in inteligenca zvedela, kako slaba je šola v kraju. Čudili so se ljudje, ki so dobro poznali šolo po napredku svojih otrok, pa zmajevali z glavami.

A tudi dejstvo, da višja šolska oblastva sama vedno ne smatrajo za resno famozno »tajno kvalifikacijo«, dokazuje, da je tajnost neumestna in ugledu šolskih oblastev jako, jako škoduje.

Saj se spominjamo, da je ostri nadzornik neusmiljeno raztrgal nekega učitelja, a vendar je ta učitelj potem v nekaterih tednih postal sposoben za — c. kr. šol. nadzornika!

Kaj hočemo torej še več!

Prepričani smo, da ne bodo šolska oblastva nikdar in nikoli slabo kvalificiranega učitelja imenovala za c. kr. okr. šol. nadzornika, obenem pa tudi verujemo v dogmo nadzornikove nezmotljivosti; zaradi te je bil isti učitelj, ki je imel tako slabo šolo, tudi slabo kvalificiran, zato je si tega čudeža ne moremo drugače tolmačiti, kakor da je bila ostra kvalifikacija nekak »Heilserum« za dotičnega učitelja. Pomisliti pa je, da bi bila za drugega učitelja, ki bi slučajno ne bil persona grata na Bleiweisovi ali Erjavčevi cesti, lahko »Seil — herum« (namreč okolo vratu), da bi mu bila celo odrečena uboga petletnica v znesku 80 kron, ki bi bil zanjo slučajno ravno takrat zaprosil. Tajnost kvalifikacije je vzrok, da marsikak nadzornik skrajno lahkomišno (rabili bi lahko kak krepkejši izraz) postopa pri sestavi kvalifikacijskih tabel. Le-ta lahkomišnost, ki bi jo lahko z vso pravico imenovali brezvestnost, more provzročiti, da pri menjavi okr. šol. nadzornikov pogosto padejo kurzi učiteljske kvalifikacije splošno kar za 50 %, pri posameznih za 100 %; izvzeti so le posamezniki, ki imajo posebne zasluge bodisi po rojstvu ali kaki drugi okolščini. Na prejšnje kvalifikacije se prav nič ne ozirajo, četudi je bil prejšnji nadzornik strokovnjak par excellence in je opazoval iste učitelje po 10—15 let; bil je vnet za šolo in nje napredek, njegova lastna slava pa mu ni prišla niti na misel. Znani so nam učitelji, ki so bili izborno kvalifikovani. Prišel je nov nadzornik — vse je bilo v najlepšem redu — še celo formalne stopnje. Nadzornik se je pohvalno izrekel o napredku, in vendar se je kvalifikacija v teku 20—25 minut njegovega nadzorovanja znižala kar za več stopinj.

Kako neugodne in dalekosežne posledice mora imeti tako neopravičeno postopanje za posamezne učitelje, spoznamo iz nastopnega.

Po potekli dobi se menjajo okr. šol. nadzorniki. Kvalifikacije padejo takoj po nastopu novega nadzornika. Učitelj X zaprosi službe v drugem okraju. Poprej s kvalifikacijo »prav dobro« označeni, dobi na podlagi kratke informativne inšpekcije novega nadzornika red »dobro«. S tem vstopi v nov okraj, kjer je dobil zaprošeno mesto. Slučaj nanese, da pride v ta kraj nov nadzornik in ta kvalifikacija pade že na »zadostno«. Dasi bi se dotični učitelj pri najboljši volji ne mogel tako poslabšati v tako kratki dobi, četudi bi vse moči navel v ta namen, vendar je prišel po tem brezmiselnem postopanju nadzornikov ob vso veljavo. Vprašamo sedaj, kaj je pridobila šola s tem? Nič! Pač pa je izgubila vestnega pospeševalca, ker mora učitelj, prej ves vnet za šolo, izgubiti vse veselje do nje, kakor hitro (sicer po ovinkih) zve, kako so ravnali z njim. Bržkone bi sicer učitelj pod spretnim vodstvom tega ostrega nadzornika splezal počasi zopet na prejšnji klin in nadzornik bi lahko rekel: »Ob mojem nastopu so bili učitelji popolnoma za nič, a v tej dobi so se tako-le povzdignili.« Vendar se nam tako postopanje ne zdi upravičeno. Tako početje je silno nevarno, osobito ako so izvzete nekatere osebe, ker bi učiteljstvo ob takih razmerah lahko pričelo razmišljati, kaj pomeni beseda nepotizem in drugi taki — izmi.

Vsakdo nam pritrdi, da ne stori učitelj, ki pride na novo službeno mesto, večje napake, kakor če devlje v nič vse, kar je storil njegov prednik, samo da bi sebi pripravil ugodna tla, da bi ljudstvo mislilo, kaj vse je storil velikankega. A ker je človek kakor je bil njegov prednik, tudi ne more delati čudežev. V kratkem času se pokaže resničnost latinskega reka: »Parturiunt montes — et nascitur ridiculus mus.«

Ker je učiteljev delokrog le majhen, tedaj tudi škoda, ki izvira iz takega postopanja, ni tako velika, kakor če postopa na sličen način nadzornik, katerega delokrog se razširja časih celo čez več okrajev. Ali ni naravnost smešno, če novi nadzornik misli, da je njegovo najnujnejše delo, učiteljstvo pritisniti s tem, da mu poslabša kvalifikacijo skoro brez izjeme, ker hoče namreč pokazati, da njegov prednik, kateremu pa ta novinec ni vreden odvezati črevljev, v dolgi dobi mnogih let ni storil niti toliko, da bi spoznal, da nima tako dobrega učiteljstva, kakor je bilo klasificirano; dalje zabavljati, na kako nizki stopnji je šolstvo v okraju, samo da bi čez nekaj let lahko rekel: »Izdal sem toliko in toliko knjig v pomoč učiteljstvu, sedaj pa je šolstvo izborno. To je le moja zasluga — tako dober in spreten nadzornik sem. — Imenujte me za definitivnega nadzornika in pripnite mi kak križec!«

Namesto da je deželno šolsko oblastvo v dobi ostrih sapic izdalo ukaz, naj se mu predloži seznamek, kaj je učiteljstvo bralo v vsakem minulem šol. letu iz okr. učit. knjižnice, naj bi si rajše dalo predložiti vse kvalifikacije pred nastopom in po nastopu novih okr. šol. nadzornikov, potem kvalifikacije premeščenih učiteljev iz prejšnjih okrajev in iz novih okrajev. Na ta način bi šele zvedelo, kako nečuvne krivice se nam gode.

Ker torej merodajni krogi iz prevelike naklonjenosti do učiteljstva in prevelike skrbi za njega ugled nočejo odpraviti tajne kvalifikacije, naj jo vsaj odpravijo v interesu svojih organov, t. j. c. kr. šolskih nad-

zornikov. Teh potem tista ljuba tajnost ne bo zavajala, ampak primorala, da bodo kvalifikacije pisali na podlagi inšpekcije, seveda ne take — na cesti. Potem tudi ne bodo mogli čez nekaj let reči: »Sedaj je pa meni podrejeno učiteljstvo za toliko in toliko procentov boljše kvalificirano kot je bilo tedaj, ko sem ga prvič nadzoroval.«

Bojimo se pa, da bodo zopet zavrnilo naša izvajanja s stereotipnim: Justament nicht!

A to bo njim samim v največjo škodo!

Absurdum.

II.

»Src nimajo za nas!« je zaklical ob ogromnem pritrujevanju govornik na znanem velikonočnem učiteljskem shodu, in videli smo, kako so se nekaterem stemnili obrazi. In slišali smo to gospodo po hodnikih debatirati; edini so bili v tem, da imajo srca, a so razmere take, da sedaj ne gre itd. To je ona stara pesem.

Kadar pride učiteljstvo s kako prošnjo, takrat ali nimajo denarja ali so pa razmere take. To je usoda prošnje učiteljstva. Človek se ne more dovolj načuditi tej ljubi usodi, ki si ravno nas izbira kot žrtev.

Skoro z indignacijo so odklanjali očitane, da nimajo src — in v črno je zadel tisti, ki jim je zaklical: »Dokažite, da imate srca! Potem vam bomo verjeli.«

Vsi vedo, da je učiteljstvo do skrajnosti izmučeno, da mu sedi blede skrb za tilnikom ter ga duši, da ne more dalje, zmanjkuje mu sape in vsak trenutek je bliže pogina. In tisti, ki trde, da imajo srca za nas — molče. Naša oblastva vedo, v kakšnem obupnem položaju smo, vedo, da smo na kraju pogina, a molče gredo mimo nas, kakor hodijo neusmiljeni ljudje mimo berača, ki kaže svoje rane.

Naše oblasti nam niso ne skrben oče ne ljubeča mati, temveč strog gospodar, ki gleda, da suženj dela, ako pa tudi je, mu ni mar! — To so njih srca za nas! Trde besede, a žal, resnične, in odkrito povemo, da so nam šle težko izpod peresa; ljubše bi nam bilo, ko bi nam jih ne bilo treba zapisati. —

Dokažite nam vendar, kaj ste storili za nas? Ali ne moledujemo že leta in leta, a vi ste molčali takrat kakor molčite sedaj!

Vsak stan ima koga, ki skrbi za stanovske potrebe, ki jih brani in se poteza zanje. A kdo skrbi za nas? Kdo se poteza za nas? Nihče! Zelene mize so le mize potrebnih in brezpotrebnih aktov in žal — mize sodstva, kjer sede ne očetje — ampak trdi sodniki. **To peče in boli!** Pes ima svojega gospodarja, ki se potegne zanj, če se mu godi krivica — a vi molčite in molče gledate naša bedo, ki obuja vašo vest. Mi smo sami in nimamo nikogar, da bi se zatekli k njemu. Sami smo, a sad našega delovanja pa uživata dežela in država. In kaj sta storili za nas? — Nič! Ali se je čuditi, da ste izgubili v nas simpatijo, ki ste jo uživali prej? Ne! Z nezaupanjem vas gledamo — in v to imamo vzrokov več nego preveč. —

Kolikrat čitamo: »Se. Exzellenz der Herr Minister für Kultus und Unterricht empfing die Lehrerdeputation sehr huldvoll und entließ sie in gnädigster Weise« — Exzellenz, behalten Sie Ihre Huld und Gnade für Ihre Schmeichler — uns geben Sie Brot!

Riba smrdi pri glavi. Vlada in država, ki zahtevata leto za letom toliko tisoč in tisoč patriotično navdahnjenih mladeničev-novincev, naj bi tudi skrbela, da ima sluga naroda kaj jesti. Mi ne zahtevamo nič drugega kakor to, kar nam gre po rojstvu, zakonu, pravici in delovanju. Fraze in obljube imejte zase in ne zahtevajte, da bi žejen človek hvalil vodnjak, ki mu ne da vode.

Naša visoka vlada ima za vse dovolj denarja, le za pijonirje kulture ne; zahteva pa trudapolnega in skrajno požrtvovalnega delovanja. Kot plačilo za to dobimo frazo: »Das Bewußtsein der getanen Pflicht ist der schönste Lohn.« — Joj! — Ko bi ta gospoda le hotela ob zavesti živeti! Kaj pa! Visoke plače in mastne dijete — das ist der schönste Lohn! Navdušenje, ki nam je nekdanj polnilo dušo, gineva, dela prostor resignaciji, oni resignaciji, ki ji je vseeno, jeli dež ali solnce, oni resignaciji, ki začudeno povprašuje: »Čemu smeh? Čemu jok?« A oblastnije molče, ker nimajo src! — Sami smo. Nikogar ni tu! Čestokrat beremo: »Die Regierung bringt den Bestrebungen ihr größtes Wohlwollen entgegen«. Puhlica od nog do glave! S takimi frazami nas krmijo, potem pa bodimo navdušeni! Človeku se stiska pest, ko vidi, kako nas porablja za svoje namene, a kadar je treba kruha, ga — nimajo!

Izgublamo ideale — strti, v prahu ležijo — zdrobljeni in poteptani — in tega ste krivi vi, gospoda pri zelenih mizah! Povsod gnev in resignacija. Ako nas je — v prejšnjih letih — pohvalil okrajni ali deželni šolski svet, se nam je to takrat še dobro zdelo in navduševalo nas je za novo delovanje, ker nas niso morale taka skrb in take razmere. A sedaj, če nas hvalijo, se smejemo: »Kaj nas hvalite, plačajte nas!«

Pohvalnih dekretov, prosimo, ne dajajte iz previdnosti, tam potrjujete črno na belem, da delamo — da pridno delamo, a oženem pa, da nismo plačani, kakor zahteva zakon.

Kako bridek smeh šine očetu okolo usten, kadar dobi tak papir. — »Belobungsdekret — kaj boš z njim? Naj ti pošljejo rajši nekaj kron ali pa — Hungerdekret«, pravi žena.

»O, tega pa že imam,« se oglasi on z grenkim nasmehom, »samo da so mu dali drugo ime, pravijo mu — Anstellungsdekret.«

Tako daleč ste srečno prijadrali. Ali nimate krasnih uspehov?

Vse ideale ste nam vzeli, in vedno glasneje doni glas: »Plačaj, kar si mi obetal, ko sem vstopil med učiteljstvo!«

Če se izpodtakne kdo izmed nas nad kakim paragrafom, takoj ste za njim kakor starogrško maščevanje, in z vso strogostjo pazite, da ima vsak i svojo piko.

Kaj pa vi? Vi pa že leta in leta kršite zakon, ker ne izpolnujete § 55. ter s tem zanemarjate svojo dolžnost; a nihče vas ne graja, nihče vas ne prime za tilnik. Die großen Schelme laßt man laufen, die kleinen hängt man. — Vi vsi od Poncija do Pilata, od Ljubljane in do Dunaja bi morali zaradi § 55. že davno na zatožno klop. Vederemo! Kdo vas bo pa silil, če vas ni volja.

Tako smo srečno priveslali kraj prepada, ki nas — po vaši krivdi — preti požreti! Tonemo in ginemo, a vi nimate src! — Rimski gladiatorji so pozdravljali cesarja: »Morituri te salutant.« — Mi pa, ki stojimo ob kraju prepada, vam kličemo umiraje: »Morituri vobis blasphemant.«